

(1918-1995)

**Художник світла, його
дослідник, зображувач
і поет**

Олесь Гончар

**3 квітня – 105 років від дня народження
видатного українського письменника**

*Панорама книг письменника
(віртуальна виставка)*

Олесь Гончар : творчість як доля

Вступна стаття Миколи Жулинського до зібрання творів О. Гончара «Твори в 12-ти томах» (уривки)

Дух Олесь Гончара трепетав Україною. «Любов до України – єдине багатство. Пишно звучить? Але це істинна правда душі. Якщо хочеться ще пожити, то тільки ради цього», -- занотує він у щоденнику 17 травня 1989 року. І немов передчуваючи наростання напруги в українському суспільстві, закличе: «...Усі, кому дорога Україна, єднаймося, не піддаваймося на провокації, не йдімо на чвари, на розбрат! Майбутнє – не безнадійне!.

Йому судилося прожити ще шість років.

Його дух трепетав від передчуття найщасливішої миті в долі України – набуття незалежності. І культура, духовність, інтелект – це визначальне, серцевинне, концептуально базове для самозвершення української цивілізації. Олесь Гончар знав, що культура народжується із поривання духу нації до самовираження. А осягається культура не розумом, а образною інтуїцією, народженою в людині, виплеканою людиною – дивовижною, відкритою, вільною і ніколи до кінця не осягнутою істотою. Осягає себе людина лише в культурі шляхом повсякчасного прагнення пізнати себе, Бога, долю і сенс буття на землі.

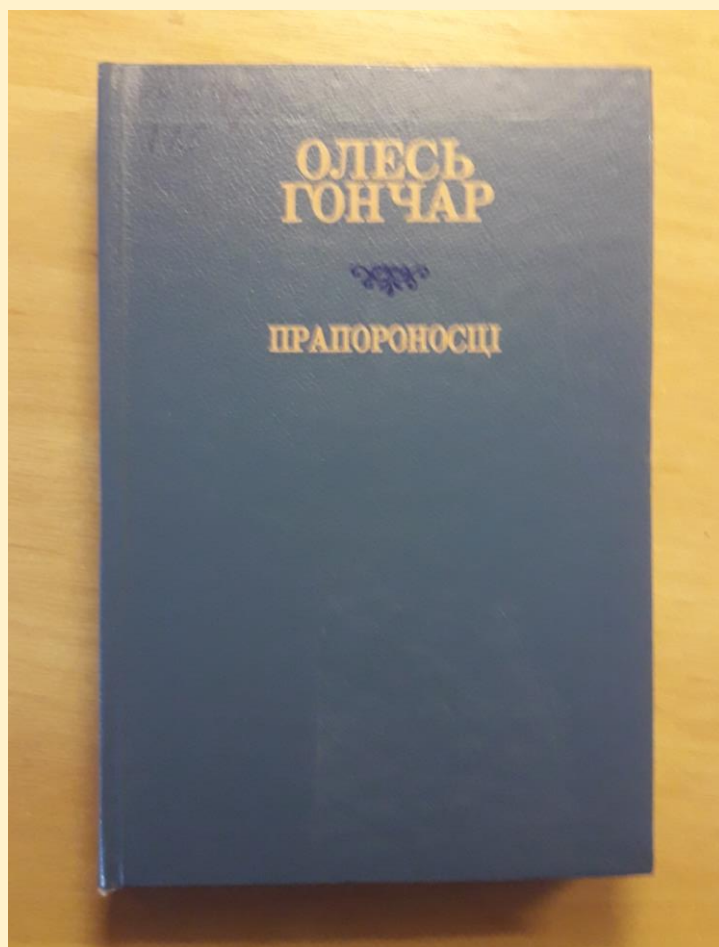
Гончарове **поривання до світла в людській душі**, в природі, в космосі, прагнення відкрити перед читачем широкий спектр гарантій, можливостей, варіантів вибору, утвердити людину в переконанні, що навіть із безвиході можна знайти вихід, якщо **вірити, боротися і жити**, -- це ідейно-емоційна тональність його творчості виростає та розвинулася на основі співпережиття історичної долі українського народу. Драматична доля України – постійна турбота і біль письменника, який прагне консолідації творчих, будівничих сил республіки на шляхах національного самоусвідомлення і державного самовизначення. Тому й закономірна його апеляція естетичними засобами, прийомами і формами до свідомості й почуттів сучасника, тому така постійна оптимістична домінанта в його творчості, що письменник вірить: духовні можливості людини не вичерпані, її сила, енергія, розум є гарантами гуманістичного прогресу цивілізації. І обов'язок художника підтримувати людей у їхньому устремлінні до глобальної здруженості, до осягнення вищих неперебутніх цінностей життя, бо тільки на цьому шляху авторові бачиться можливість подолання тяжких моральних, екологічних та інших криз сучасного світу.

Кожен твір Олесь Гончара – це розтерзаний, розбалансований циклонами історії світ людського буття, який художник прагне ідейно та естетично гармонізувати чи бодай відкриття перспективу його гармонізації. Тому в

романах, повістях і новелах письменника завжди **перемагає світло**, неминуче перемагає **світле начало**, утверджується віра в людину і в гуманістичну місію її земного і космічного буття.

Гончар О. Твори в дванадцяти томах / О. Гончар; упоряд. та комент.: М.Г. Жулинський, В.Г. Дончик, С.А. Гальченко, І.М. Дзюба, В.Д. Гончар, І.Ф. Драч, А.Г. Погрібний та [ін.]; упоряд.: С.А. Гальченко, В.Д. Гончар, В.К. Коваль; перед. Слово М.Г. Жулинського; ред.: Л.П. Марченко, Л.В. Туник, Л.С. Шорубалка. – К.: Наукова думка, 2006-2006. – Національна Академія Наук України. Інститут Літератури ім. Т.Г. Шевченка. –Т.1-8

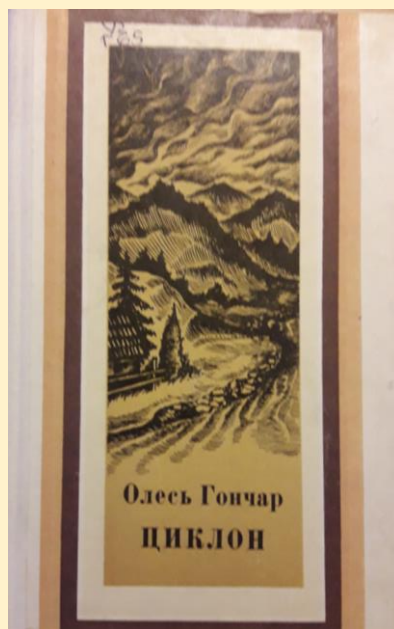
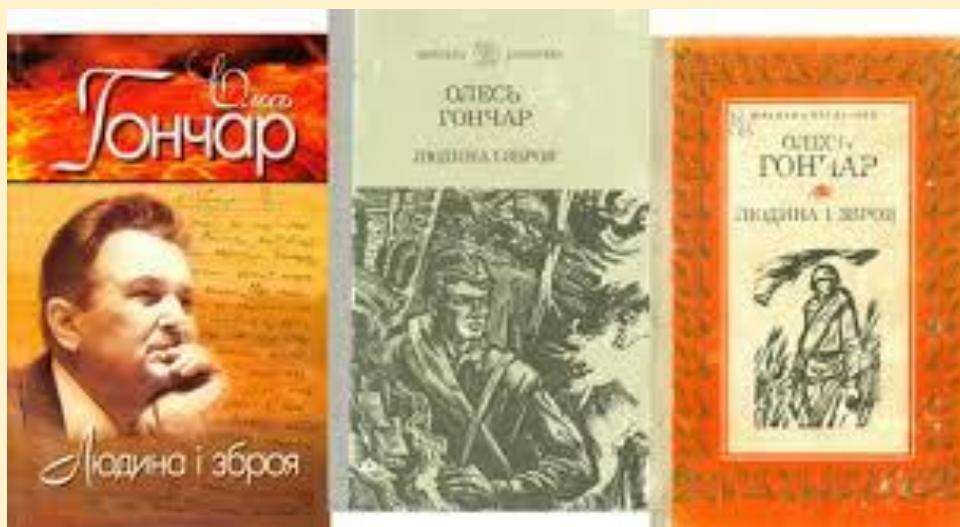
Гончар О. Прапороносці: трилогія / Олесь Гончар; післяслово В. Ковалія; худож. оформ. М. Пшінки. – К.: Веселка, 1995. –462 с.

Трилогія «Прапороносці» перекладалася багатьма мовами і тріумфально обійшла весь світ, нині при світлі нової доби, приходять до читача незалежної Української держави. В даний час «Прапороносці» були і залишаються молоді духом, славою української літератури, бо це роман істинно народного письменника України. В художній тканині твору – наш національний менталітет, народні характери, гуманізм душі українця, героїка в борні за свободу, всенародна думка про долю планети і людства. «Прапороносці» живі святою правдою і сильні праведним голосом совісті воїна і великого майстра літератури. Роман, «написаний власною кров'ю», як і всі високомайстерні твори видатного українського письменника ХХ століття Олесь Гончара, здобував разом зі своїм народом великий день нашої історії – День Незалежності України.

Уривки з вступної статті М. Жулинського

У «Прапороносцях» воюють українські селяни, робітники, вчителі, ті, хто зазнав окупаційного приниження національної гордості і честі.

«Прапороносці» -- роман-реабілітація українського народу, твір, який відкрив перед іншими народами правду про внесок солдат-українців у перемогу над фашизмом, возвеличував образ рядового українця не за якийсь героїчний подвиг, а за важку щоденну – в поті і крові – роботу, завдяки якій суттєвою мірою й наближалася перемога; твір, у якому Олесь Гончар зображує національний характер солдата-українця – скромного, працьовитого, чесного трудівника війни, що живе надією на повернення додому, до сім'ї, до своєї праці, готовий на самопожертву, який сумлінно виконує свій солдатський обов'язок і вірить у перемогу.

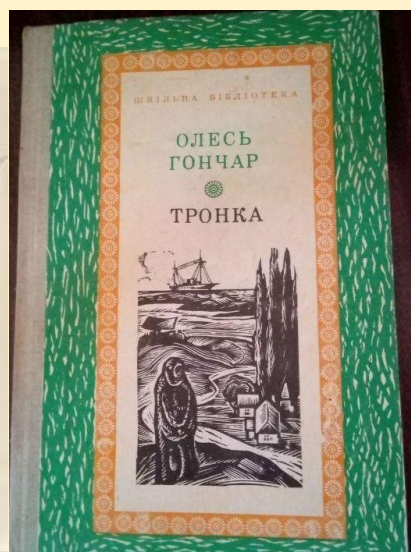
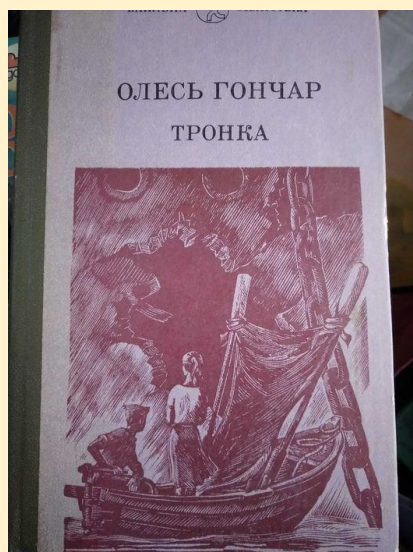
Романи «Прапороносці», «Людина і зброя», «Циклон» Олесь Гончара можна вважати суб'єктивно переосмисленою образною картиною дійсності, яка відображає події, настрої і переживання трагічного періоду людської історії, Тут органічно поєднується власна доля художника з реальною позаособовою закономірністю руху історії її рядових творців, які утвердилися в неминучості саме такого розвитку подій.

Війну цю не оминати, вона – об'єктивна даність, її можна лише перебороти, перевоювати. Отже, треба шукати основу, підтримку в цій війні з війною. Є життя, є надія на життя, є краса. Краса життя, краса вірності, любові, гармонії людини і природи, людини і світу.

«Прапорonosці» та «Людина і зброя» стали своєрідним естетичним «містком», через який художник переводив песимістичні настрої і суспільні переживання, породжені війною, в іншу – оптимістичну – тональність світосприйняття, яка життєво була необхідна народові, суспільству. Життя не можна зупинити, воно повинно виходити на нові рівні моральності, самосвідомості і на нові обрії духовної інтенсивності. Тому людям потрібна була образна модель пережитої дійсності, яка б несла в собі потребу в гармонії, яка б виробляла в суспільній свідомості, в суспільних настроях необхідні духовні орієнтири. Тому письменник і після «Прапорonosців!» Здійснив прорив до правди війни в романах «Людина і зброя» та «Циклон» -- новий виток діалектичної спіралі на шляху морально-філософського пізнання загальнолюдських гуманістичних цінностей через образне відтворення протиборства світла і пітьми, людяності і зоологічної, сліпої сили руйнування, яку уособлює фашизм.

Страждань, нелюдських жахів і скорботи в цих творах багато, але вони відкривають шлях до усвідомлення необхідності боротьби зі злом, пізнання смислу цієї боротьби, а звідси – смислу буття на землі.

Микола Жулинський

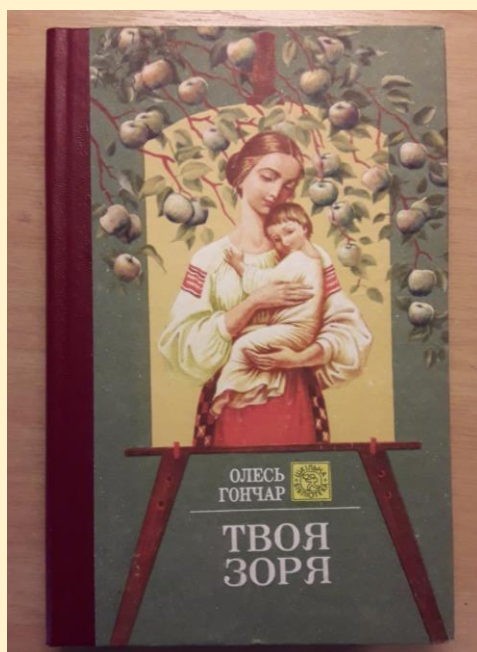

Роман у новелах «Тронка» захоплює своєю формою – естетично вивершеною – і водночас вражає своєю внутрішньою конфліктністю, закладеною в характерах героїв, сюжетах цих дванадцяти новел тривожною пересторогою, якимось фатальним передчуттям біди... Саме на сході, звідки ми, люди чекаємо щоранку світла і тепла, народжується символічний образ назріваючої ядерної катастрофи. Художник творить цю сюрреалістичну візію для того, щоб отверезити людство, змусити його замислитися над своїм майбутнім. І застерегти людство від наростання ядерної катастрофи, яка виплиднювалася політичним протистоянням Сходу і Заходу, який уособлювався у свідомості західної цивілізації з СРСР.

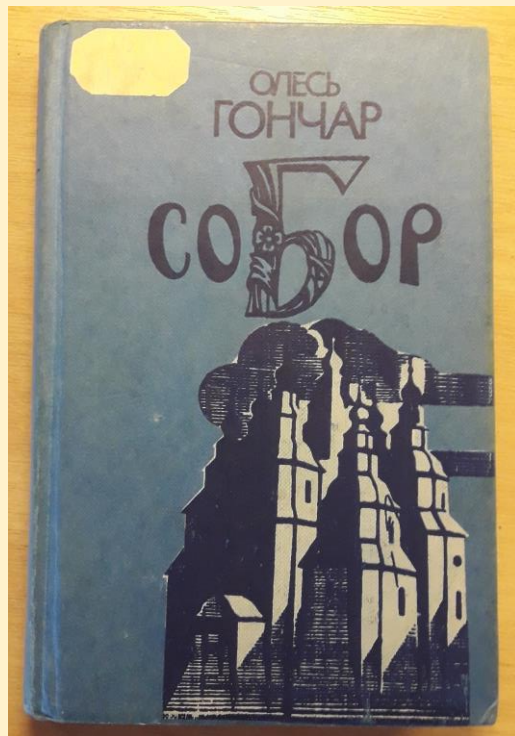
Чи ж треба було чекати жахливого чорнобильського гриба, щоб зацікавити в безсиллі перед очевидною загрозою планетарної катастрофи, запізнило повторити слова капітана Дорошенка з «Тронки»: «Малою стала планета, а людина стала велетнем. Вона може зруйнувати це небо, хоча й не може його створити знов. Спроможна спалити хмари, що ото рожевіють на сході, але знову не витворить їх. У владі людини – отруїти повітряну оболонку планети, отруїти води океанів, хоч потім очистити їх вона вже ніколи не зможе... Але якщо людина може так багато, то під силу їй і припинити все це! Стоїмо на тому рубежі, коли планета, цей чудовий корабель людства, потребує захисту...».

Гончар О. Бригантина: повість / О. Гончар; худож. К. Штанко. – К.: Веселка, 2008. –223 с.

Гончар О. Твоя зоря: роман / О. Гончар; худож. О. Штанко. – К.: Веселка, 1993. –383 с.: іл.

Гончар О. Собор: роман / О. Гончар. – К.: Дніпро, 1989. – 270 с.

Гончар О. Берег любові: роман / О. Гончар. – К.: Радянський письменник, 1976. – 227 с.

Письменник безкомпромісно розкриває масштаби загрози навалного поширення «зон зла» в нашому суспільстві. Першопричини появи їх криються в ідеологізованій, догматичній системі імперського навчання і виховання дитини, підлітка, особливо дитини з важкою долею («Бригантина», «Берег любові»), у безвідповідальному державному і суто суспільному, громадському ставленні до старшого покоління («Берег любові»), у волюнтаристичному «прочитанні» нашої глибинної національної і недалекої – пореволюційної – історії, зокрема періоду насильницької колективізації і соціалістичного закріпачення селянства, жахливого голоду 1932-1933 рр., сталінських репресій («Твоя зоря», «Далекі вогнища»), у послідовному цинічному руйнуванні «соборів людських душ» і реальних соборів – цих величавих свідків нашої героїчної і трагічної національної історії, у безпринципному ставленні до духовно звироднілих своїх сучасників, бездумних виконавців злої волі ідеологів тоталітарної імперії («Собор», «Чорний Яр»).

Безкомпромісним означенням і гнівним осудженням загрозливих для душі і пам'яті людини, рідного народу «зон зла» і стривожив суспільні настрої роман «Собор». Прозвучав своєчасно дзвін тривоги, але такою ж «своєчасною» була критично-знищувальна реакція на роман тих, хто впізнав себе серед номенклатурних «майстрів руковивертання», «висуванців», селекціонерів бюрократичних штампів, майстрів вкрай цинічної демагогії. Сьогодні... з безсумнівною очевидністю постає своєчасна прозорливість художника-громадянина, який побачив і вказав на симптоми невиліковно важкої хвороби тоталітарного режиму.

Мета художника-гуманіста – відродити в людях глибинне, вирощене на основних принципах народної етики і моралі, християнських моральних заповідях, почуття соборності людських душ, посилити і утвердити усвідомлення духовної спорідненості мешканців Землі. Але без визнання абсолютної цінності особи, її свободи, прав і гарантій реалізації своїх індивідуальних здібностей вселюдське духовне суспільство не витвориться, не перейметься людство усвідомлення соборності душ. Отже – боротьба і віра.

Письменник бачив майбутню Україну, українське суспільство не як технократичну функціональну систему, а передусім як культурну цінність.

Українське суспільство – це культурна система, яка заряджається індивідуальною енергією членів суспільства -- національної еліти, інтелектуального потенціалу нації. Олесь Гончар був духовним лідером української нації і його творча енергія заряджала енергією високого патріотизму, енергією індивідуального самоздійснення мільйонів українців.

Микола Жулинський